

Біржова діяльність

Тема № 4. Біржові угоди

Тема уроку № 11: Характеристика біржового товару

Мета уроку: сформувати поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

Історично склалося, що торгівля на біржах ведеться за обмеженим числом найменувань товарів, тому що не всякий товар придатний для біржової торгівлі.

В Україні **біржовий товар** – це не вилучений з обороту товар певного роду і якості, допущений біржею до біржової торгівлі. Біржовим товаром не є об'єкти нерухомості, а також інтелектуальної власності у вигляді науково-технічної продукції, творів літератури й мистецтва.

Характерні риси біржового товару:

✓ він повинен бути стандартним, тобто відповідати встановленим вимогам щодо якості чи інших параметрів;

✓ масовим, тобто випускатися у великому обсязі значною кількістю виробників і призначатися для широкого кола споживачів;

✓ до біржових може бути віднесено лише ті товари, ціни на які встановлюються відповідно до попиту та пропозиції в умовах конкуренції

Біржова торгівля в основному ведеться за умови відсутності товарів (за зразками, описами, біржовими стандартами), тому на всіх товарних біржах забезпечується максимальна **стандартизація**. Насамперед це стандартизація за якістю, кількістю, умовами зберігання, транспортуванням товарів, а також за термінами виконання контрактів.

Якість продукції – сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її придатність задовольняти певні потреби відповідно до призначення. До якості біржового товару ставляться особливі вимоги, тому на ф'ючерсних біржах і біржах реального товару правилами встановлена базисна якість товару, що звичайно відповідає найпоширенішому сорту або марці товару. Всі інші марки градують за ступенем корисного ефекту.

Базисний сорт і його характеристики являють собою своєрідну біржову пробу, що не має потреби в безпосередньому пред'явленні. Ціна базисного сорту служить основою для вираження ціни інших сортів.

Цінові коефіцієнти за різну сортність дозволяють економічно виразити відмінності великих мас товарів, неоднакових за своїми природними ознаками.

Якщо товар на торгах відрізняється за якістю від стандартного (базисного), то застосовується правило диференціювання товару за рівнем якості з відповідними доплатами або знижками з ціни.

Уявлення про товар і незалежну оцінку якості товару дає сертифікат. Природним продовженням процесу якісної стандартизації є **взаємозамінність**, сутність якої полягає в тому, що сучасні біржові угоди можливі тільки за умови ідентичності товару за складом, властивостями, видом і якістю упаковки, а також маркуванням і розміром партії.

Таким чином, взаємозамінність передбачає можливість знеособлювання товару. Це досягається зведенням своєрідних ознак товару до базисного сорту за допомогою множних коефіцієнтів, що робить всі сорти однаковими (безособовими).

Біржовий стандарт охоплює й така вимога, як **кількість товару**, що пропонується для купівлі - продажу.

На біржах наявного товару його поставляють у строго визначених розмірах і продають у вигляді біржових одиниць, що відповідають або місткості транспортного засобу (наприклад, місткість вагона, баржі й т.п.), або місця за об'ємом і масою. Фактичний розмір продажу (**партія**) повинен бути числом кратним біржовій одиниці. Це означає, що самі партії товару не можуть встановлюватися продавцем або покупцем довільно.

Головний наслідок стандартизації кількісної сторони біржової торгівлі полягає в монополізації попиту та пропозиції товарів. Під монополізацією розуміється безглуздість виробництва й споживання некротних біржовій одиниці партій, а отже неможливість висунення особливих вимог щодо кількості й звідси стосовно ціни.

Для активізації обороту біржі торгівлю концентрують таким чином, щоб товар поставлявся лише в певні місяці, наприклад, для сільськогосподарських товарів вибір місяця постачання зв'язаний зі збором урожаю, для інших товарів може бути обраний будь-який місяць поставки.

Біржовий стандарт передбачає також право продавця на вибір місця поставки, тому що покупці повинні чітко знати, де буде проводитися здача - приймання товару за контрактом. Правила біржі дозволяють продавцям поставляти товар лише у визначені місця. Це можуть бути склади, елеватори, банки, які уклали спеціальні угоди з біржею і які відповідають певним вимогам.

Стандартизація дозволяє систематизувати біржовий товар за великими якісними партіями, що значно спрощує біржові операції. Вважається, що стандартизація створює головну ознаку справді біржового товару.

Ще одна вимога, що висувається до біржових товарів, – **масовість**, тобто товар не повинен бути монополічним ні у виробництві, ні у споживанні. Зосередження на біржі великої чисельності продавців і покупців в один час дозволяє організувати масову реалізацію продукції, уніфіковану відповідно до біржових стандартів.

Це дає змогу найбільш правильно встановлювати попит та пропозицію, а отже сприяє формуванню реальних ринкових цін.

Вимога вільного **ціноутворення** є ще однією необхідною умовою біржового товару. Ціни на біржові товари повинні вільно встановлюватися відповідно до попиту та пропозиції, а також з урахуванням інших факторів (економічних, політичних, соціальних, форс - мажорних).

В ідеалі біржовим повинен бути той товар, який пройшов лише первинну переробку, тобто сировина або напівфабрикат.

У світовій практиці виділяють такі основні класи біржових товарів:

- ✓ речовинні біржові товари;
- ✓ цінні папери;
- ✓ іноземна валюта;
- ✓ зведені індекси біржових цін (числа, що відображують стан цін на цілу низку біржових активів безвідносно до конкретних видів цих активів, торгівля якими заснована на прогнозуванні зміни цін ринку в цілому);
- ✓ процентні ставки за державними облігаціями, що не фіксуються наперед.

До розряду класичних біржових товарів належать: сільгосппродукція (зерно, м'ясо, худоба та ін.) і продукція їх переробки (цукор, олія тощо), нафта і нафтопродукти, кольорові й дорогоцінні метали, ліс.

Першим біржовим товаром був перець, який як і більшість інших пряностей, досить однорідний, тому на підставі одного випробування можна скласти уявлення про всю партію вантажу. Потім до нього додалися гвоздика, тютюн, кава.

У цілому число товарів, які продаються на товарних біржах, у ХХ ст. істотно скоротилося. Наприкінці 19 ст. біржових товарів налічувалося більше 200 найменувань, а тепер об'єктом біржової торгівлі є приблизно 70 видів товарів.

Номенклатура речовинних біржових товарів традиційно складається із двох груп:

1) сільськогосподарські й лісові товари і продуктів їх переробки (близько 50 видів);

- ✓ зернові (пшениця, кукурудза, ячмінь, овес, жито);
- ✓ олійні (ляне й бавовняне насіння, соєві боби, соєва олія, шроти);
- ✓ продукція тваринництва (жива велика рогата худоба, свині, м'ясо, окости);
- ✓ харчосмакові товари (цукор, кава, какао - боби, рослинні олії, яйця, картопля, концентрат апельсинового соку, арахіс, перець);
- ✓ текстильні товари (бавовна, вовна, натуральний і штучний шовк, пряжа, льон);
- ✓ натуральний каучук;

✓ лісові товари.

2) промислова сировина і напівфабрикати (близько 20 видів):

✓ кольорові метали (мідь , олово, цинк, свинець, нікель, алюміній);

✓ дорогоцінні метали (золото, срібло, платина, паладій);

✓ енергоносії (нафта, бензин, мазут, дизельне паливо).

Кожна біржа вправі самостійно встановлювати склад товарів, що виставляються на торги.

Склад біржового товару українських товарних бірж ще не сформувався повністю.

У міжнародній практиці використовується класифікація товарів, побудована на базі Гармонізованої системи опису і кодування товарів (Harmonized Commodity Description and Coding System), яку розроблено спеціалізованою міжнародною організацією в 1988 р. та прийнято Радою митної співпраці. Вона введена більш ніж в 60 країнах світу. Однак для класифікації товарів, що реалізуються на вітчизняних товарних біржах, ця класифікація не підходить через багатоміноменклатурність і зайву деталізацію різновидів, необхідну для купівлі товарів.

Тема уроку № 12: Біржова угода: ознаки, сутність, зміст, класифікація

Мета уроку: сформувати поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

Метою проведення біржових торгів є укладання біржових угод. **Біржова угода** - зареєстрований біржею договір (угода), що укладається між учасниками біржової торгівлі відносно біржового товару в ході біржових торгів. Змістом біржової угоди є угода сторін про взаємну передачу прав і обов'язків відносно майна, допущеного до обороту на біржі. Біржові угоди здійснюються із застосуванням вільних цін і підлягають обов'язковій реєстрації.

Згідно із Законом України „Про товарну біржу” біржовими визнаються угоди, що відповідають наступним критеріям:

✓ угода являє собою купівлю-продаж, постачання і обмін товарів, допущених до обігу на даній біржі (включена в „біржовий товар”);

✓ учасники угоди є членами біржі;

✓ угода зареєстрована не пізніше наступного за здійсненням угоди дня.

Угоди, здійснені на біржі, але не відповідають наведеним ознакам, не є біржовими й біржа не гарантує їхнє виконання.

Угода вважається укладеною з моменту її реєстрації на біржі.

Угоди, які зареєстровано на біржі, не підлягають нотаріальному засвідченню.

На біржі **не підлягають** реєстрації:

1) угоди з купівлі-продажу товарів контрактів однією особою безпосередньо або через підставних осіб, що мають своєю метою вплинути на динаміку цін;

2) будь-які погоджені дії учасників біржової торгівлі, які мають своєю метою вплинути на динаміку цін;

3) будь-які угоди, укладені на основі закритої службової інформації, отриманої від посадових осіб біржі.

Розслідуванням вказаних порушень займається Комітет з правил біржової торгівлі.

Розрізняють правову, економічну, організаційну й етичну сторони біржових угод.

Правова сторона біржових угод стосується дій, спрямованих на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків учасників (контрагентів) таких угод.

Під **організаційною стороною** розуміється встановлення їхніх учасників, видів біржових угод, а також порядку виконання певних дій, що ведуть до укладання біржових угод і відображення їх у конкретних документах.

Економічна сторона визначає мету укладання біржової угоди. Це може бути задоволення конкретних потреб, реалізація біржового товару, встановлення ціни, одержання прибутку, спекуляція і т.д.

З етичної сторони біржові угоди пов'язані із відношенням суспільства до них і біржової торгівлі в цілому, обов'язковим дотриманням біржових законів, традицій, норм і правил поведінки. Етичний аспект відбиває ступінь довіри й бажання інвесторів вкладати свої інвестиції в біржові угоди.

На кожній біржі розроблені спеціальні правила стосовно підготовки й укладання угоди, оформлення укладеної угоди, її виконання, розрахунків по угодах і відповідальності за їхнє виконання і вирішення суперечок.

Обов'язковими параметрами під час укладання угод є:

- ✓ об'єкт операції, тобто найменування і якість біржового товару, що купується або продається;
- ✓ обсяг операції – кількість біржових товарів, яка запропонована для продажу або потрібна для купівлі;
- ✓ ціна, за якою буде укладена угода, й форма оплати за куплений товар;
- ✓ термін виконання угоди, тобто коли продавець повинен поставити, а покупець прийняти біржові товари;
- ✓ розподіл витрат з транспортування, зберігання і страхування товару;
- ✓ термін розрахунку за угодою, тобто коли покупець повинен сплатити за куплені біржові товари.

Важливою умовою біржової угоди є **ціна** товару.

Клієнт брокерської контори, який доручає укласти угоду, може обумовити (поставити певні вимоги) ціну купівлі (продажу).

Угода може бути укладена:

- ✓ за поточною ціною біржового дня (ціна, зафіксована в момент укладання угоди - оголошена або встановлена під час аукціону);
- ✓ за заданою ціною;
- ✓ за лімітною ціною (в обумовлених межах коливання цін: від і до);
- ✓ за ціною на певну дату (перший день, другий,....останній день торгу);
- ✓ за довідковою ціною, зафіксованою на момент відкриття або закриття біржі.

Зміст біржової угоди, за винятком найменування товару, кількості, ціни, місцезнаходження товару й терміну виконання, може бути комерційною таємницею відповідно до біржового статуту й угоди сторін і не підлягати розголошенню. Ця інформація може бути представлена тільки на вимогу органів слідства і суду.

Біржові угоди (крім ф'ючерсних і опціонних, що здійснюються на біржі за спеціальними правилами, затвердженим Біржовою радою) проходять такі етапи:

- ✓ угода фіксується реєстратором шляхом внесення до протоколу торгів основних параметрів угоди на основі усної заяви сторін про намір укласти угоду;
- ✓ угода укладається брокером продавця і брокером покупця шляхом оформлення договору купівлі-продажу предмета угоди;
- ✓ угода реєструється в кліринговому центрі;
- ✓ угода виконується шляхом проведення розрахунків між сторонами угоди й одержання товару покупцем.

Залежно від способу укладання угоди з біржовими товарами їх поділяють на **затверджені й незатверджені**.

Затверджені угоди не вимагають додаткового узгодження умов або зв'язання параметрів угоди, тобто для таких угод життєвий цикл буде включати укладання, кліринг і розрахунки, виконання угоди.

До затверджених відносять угоди, укладені в письмовій формі, комп'ютерні (електронні) і угоди, що мають взаємне узгодження умов і розрахунків за ними.

Незатверджені угоди складаються усно або по телефону, потребують додаткового узгодження умов угоди та розрахунків за ними.

Біржові угоди не можуть відбуватися від імені й за рахунок біржі, оскільки укладання угод є функцією учасників біржових торгів.

У процесі біржового торгу угоди з купівлі - продажу або обміну продукції можуть укладатися між:

- ✓ двома біржовими посередниками;
- ✓ біржовими посередниками й відвідувачами;
- ✓ біржовими посередниками й членами біржі;

Розірвання біржових угод в односторонньому порядку не допускається, за винятком випадків, передбачених законом або договором купівлі-продажу.

Учасники біржової торгівлі в ході біржових торгів можуть здійснювати угоди, зв'язані з наступними умовами.

✓ взаємною передачею прав і обов'язків відносно реального товару (з негайною поставкою або з відстроченим строком поставки) – **угоди з реальним товаром;**

✓ взаємною передачею прав і обов'язків відносно стандартних контрактів на поставку біржового товару - **ф'ючерсні угоди;**

✓ поступкою прав на майбутню передачу прав і обов'язків відносно біржового товару або контракту на поставку біржового товару - **опціонні угоди.**

Домашнє завдання:

1. 1, ст.23-35, конспект
2. В чому необхідність укладання біржових угод?

Відповіді надсилати на адресу anylesik@gmail.com. В темі листа зазначаєте прізвище, групу, назву предмета; в тексті листа – номер та дату уроку.